

Makale Künyesi (Araştırma): Teziç, M. C. (2023). İç Moğolistan örneğinde mekânsal dinamikler ve Moğol milli birliği. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 256-280.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1242344>

İÇ MOĞOLİSTAN ÖRNEĞİNDE MEKÂNSAL DİNAMİKLER VE MOĞOL MİLLÎ BİRLİĞİ

Mustafa Can TEZİÇ¹

ÖZET

İç Moğolistan'daki idari yapılanma siyasetleri üzerinden yapılan bu tekrardan okuma mekânsal yapıların etnik bilinç ve grup aidiyetleri üzerinde belirleyici etkisi olduğunu göstermektedir. Mekânsal bir yapı olan etnografik sınırların parçalanması etnik bilinç ve grup aidiyetinin örtüşmesi üzerinde bir engel oluşturabildiği gibi bu karşıtlık İç Moğolistan örneğinde olduğu gibi milli bütünleşmenin de önüne geçebilmektedir. Araştırmalar Mançuların da içerisine dahil olduğu geleneksel Çin politikasının kuzey sınırlarının güvenliğinin bu bölgedeki konar göçer grupların sosyolojik dinamiklerini bozmak üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Konar göçer gruplar arasındaki çatışmalar üzerine kurulu olan bu dinamik yapı güçlü liderlerin çıkıp büyük siyasi birliklerin kurulmasına yol vermektedir. Bu noktada bölgede uygulanan idari yapılanma siyasetleri bu sosyolojik yapının önüne geçilmesi için kullanılan araçlardan bir olmuştur. Konar göçer gruplar arasında yüzyıllardır süren bu sosyolojik döngünün önüne geçilmesi beraberinde kendi çıkarlarını tehlikeye atmak istemeyen bu yüzden de gruplar arasındaki çatışmalardan uzak duran bölgesel yöneticilerin ve yönetimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu noktada mekânsal bağlılıklar ve etnik bilinç düzeyindeki karşıtlıklar siyasi yapı üzerinde kendisini hissettirmiştir. Bu karşıtlık sonucunda bugün İç Moğolistan olarak bilinen bölgede Mançu Çin politikaları karşısında bir Moğol birliği kurulamamış, farklı grupların kendi bölgesel politikaları Moğolların bir bütün olarak hareket etmelerinin önüne geçmiştir.

İlerleyen dönemde ise bölgede yükselen Moğol milliyetçiliği karşısında Mançu Çin idaresi bu idari yapıları Moğolların aleyhlerine olacak şekilde daha da geliştirmiştir. Bu çerçevede kurulan nüfusça kalabalık Çinli idari birimler içerisine Moğol yerleşim birimlerinin eklenmesi sureti ile Moğol nüfus zayıflatılmak istenmiştir. Bu parçalı yapılanma aynı dönem içerisinde Moğol milliyetçi hareket içerisinde de Moğolların bir bütün olarak hareket etmelerine engel olmuştur. Farklı idari yapılara bölünmüş Moğol gruplar Çin içerisinde bir bütün olarak hareket edememişlerdir.

Diğer taraftan Büyük Asya politikası ile bölgede etkin bir politika izleyen Japonya ise idari yapılar üzerinden benzer politikalar izlemiştir. Böylelikle bir yandan Çin üzerinde baskı kurarken aynı zamanda da Moğollar üzerinde de etkin bir siyaset izleme olanağı bulmuştur.

Anahtar kelimeler: Moğol, Çin, Japon, kimlik, Asya siyaseti.

¹ Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Dr. Öğr. Üyesi. cantezic@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-6423-1380>

GİRİŞ

Bu makalenin amacı günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan ve İç Moğolistan olarak adlandırılan bölgede Moğol kimliğinin tarihi sosyokültürel dinamiklerini incelemek ve tarihsel süreç içerisinde İç Moğolistan'daki siyasi yapının Çin ve Japonya gibi bölge içerisinde aktif rol alan aktörler arasında nasıl şekillendiğini anlamaya çalışmaktır.

İleriki bölümlerde detayları ile üzerinde durulacağı üzere Cengiz Hanın temellerini atmış olduğu Büyük Moğol İmparatorluğunun parçalanmasından sonra Moğol siyasi coğrafyası üzerinde farklı siyasi birlikler kurulurken tarihsel süreç içerisinde kurulan bu siyasi birlikler beraberlerinde yeni aidiyetlerin inşalarını da getirmişlerdir. Sonuç olarak bir yandan Cengiz Hanın mirası ve Moğol bilinci yüzyıllarca kendisini korurken diğer yandan da yeni oluşan siyasi yapılar ile ortaya çıkan yeni aidiyetler süreç içerisinde güçlenerek Moğol bilinci ile zaman zaman karşıt bir hâle gelmişlerdir.

Biz bu makalede etnik bilinç ve grup aidiyeti karşıtlığının İç Moğolistan'da millî bütünleşmenin önünde duran engeller içerisinde önemli bir yeri olduğunu düşünmekteyiz. Özellikle bu noktada Mançu Çin'in Moğol coğrafyasında uygulamış olduğu idari pratikler içerisinde mekân olgusunun bu karşıtlığı güçlendirdiği görülmektedir. Mekânların kimlik, etnik bilinç ve aidiyetler üzerindeki etkisi üzerinden yapılan bu tekrardan okuma da mekânsal dinamiklerin önce Mançu Çin ve Çin Cumhuriyeti siyasetleri daha sonra da bölgede yayılcı politikalar izleyen Japonlar tarafından Moğol kimliğini zayıflatmanın bir aracı olarak nasıl kullanıldığı incelenmektedir.

TEORİK VE TARİHİ ARKA PLAN

Bromley, Yu. V. (2008) ve Gumilyev, L.N. (2006) gibi etnogenezi olgusu üzerinde çalışmalarını sürdüren kuramcılar etnos (kavim) olgusunun toplumlar arası ilişkiler sonucunda kazanılan dinamik bir olgu olduğu noktasında birleşmektedirler. İster bir coğrafya içerisinde adaptasyon sonucunda kazanılan stereotip davranış kalıbının diğer gruplar ile karşılaştırılması sonucu edinilen bir olgu (Gumilyev, 2006, s. 511), isterse dil, kültür gibi gruba özgü objektif olguların farklı gruplar ile temas sürecinde gruba biz bilinci kazanılması ile kazanılan bir olgu olarak tanımlansın (Bromley, 2008, s. 80-84) etnos olgusunun toplumsal bir inşa sonucunda ortaya çıktığı bilim insanlarının birleştiği bir noktadır. Diğer taraftan, bu inşa süreci olmaksızın dil, kültür, geleneksel ekonomik uğraş gibi olguların grup bilincinden uzak geniş bir etnografik alan oluşturduğu da yine bu konuda çalışan kuramcılarının ortak fikridir (Bromley, 2008, s. 84-85; Bromley, 1981, s. 48; Çeboksarov; Çeboksarova, 1985, s. 220).

Etnogenezi olgusunu tetkik eden kuramcılar bu olguyu insan oğlunun geçirmiş olduğu tarihsel gelişim sistematiği içerisinde ele alırlarken geliştirmiş oldukları taksonomiler çerçevesinde etnik sistemin oluşmasında etkin olan siyasal-sosyal yapıları belirli tarihî dönüm noktalarında tekrar tekrar tanımlama gereğini duymuşlardır. Bu kuramcılarının ortak noktası tarihî taksonomik düzeyde gelişen etnik sistemlerin insanlığın içerisinde geçmiş olduğu sosyal sürece bağlı olarak sürekli bir gelişim dinamizme sahip olduğudur (Bromley, 2008; Gumilyev; 2006; Çeboksarov; Çeboksarova, 1985).

Yu. Bromley, metodolojisinde bilinç temelinde gelişen sub-etnoslar, etnoslar ve meta-etnoslar² ile tarihsel süreç içerisinde üretimin örgütlenmesi ile değişiklik gösteren sosyo-politik yapıları karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Bu karşılaştırmalı analiz çerçevesinde Yu. Bromley, etnikos ve etno-sosyal organizma (ESO) gibi iki kavramdan yararlanmaktadır.

Yu. Bromley etnos'un kısa tanımlaması olarak tayin ettiği etnikos kavramını “*tarihsel olarak belirli bir toprak parçasında oluşmuş, belirli bir kültüre, dile, psikolojiye ve bilince sahip istikrarlı bir şekilde nesilden nesle devamlılığını bir etnonim (isim) altında sağlayan ve bu özelliği ile diğer tüm benzer yapılardan ayrılan olgu*” şeklinde tanımlarken, etnos olgusunun geniş tanımı olarak belirttiği etno-sosyal organizma (ESO) kavramı ile etnik sistemlerin tarihsel evreler içerisinde büründükleri sosyo-politik yapıları ifade edilmektedir. Tarih boyunca farklı formlarda ortaya çıkan bu etno-sosyal organizmalar ilk çağlarda kabile, feodal zamanda halk (Rusça. narod), kapitalist dönemde millet (Rusça. natsiya) şeklinde teşekkül etmişlerdir. Bu noktada Türk sosyolog Ziya Gökalp ise farklı bir taksonomi geliştirmiştir. Z. Gökalp'e göre tarih sel süreç içerisinde toplumsal yapılar cemîa, câmia, cemiyet - milletler olarak ayrılmaktadırlar³ (Bromley, 2008, s. 62-63 ; Gökalp, 1950, s. 59-61).

Meta etnik topluluklar, etnoslar, sub etnoslar ve etnografik alanlar gibi olgular kendi içlerinde etnik bilincin güçlenip zayıflaması temelinde bir dinamizme sahiplerken,

² Bromley, Yu.V. yapmış olduğu metodolojik analiz içerisinde bilinçli yapılar olarak gördüğü sub-etnosları, etnosları ve pek çok etnik grubun bir araya gelmesi ile oluşan meta etnik toplulukları hiyerarşik bir sıraya koyarken bilinç olgusunu bu hierarşi içerisinde belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bromley, Yu.V. grup bilincinin en güçlü nokta olduğunu iddia ettiği etnos olgusunu bu hiyerarşi içerisinde merkeze yerleştirirken grup bilincinin görece zayıf olduğu sub etnosları ve meta etnik toplulukları etnos olgusunun alt ve üst kategorileri olarak tanımlamaktadır. Yine Bromley'e göre bilinçleri zayıflayan etnik gruplar pek çok sub-etnik gruba ayrılacakları gibi bilinçleri kuvvetlenen sub etnosların da içerisinde buldukları etnik gruptan ayrılıp farklı bir etnik gruba dönüşebileceklerini belirtmektedir (ki bu noktadan sonra etnik grup artık içerisinde pek çok etnik grubu barındıran bir meta etnik topluluğa dönüşmüş olacaktır). Diğer taraftan grup bilinçleri etnik bilinç seviyesinin üzerine çıkan meta etnik topluluklar da etnik topluluklara dönüşebileceklerdir. Bilinç sahibi etnik sistemlerin bilinçlerini kaybetmeleri halinde Yu. V. Bromley, etnosların ve sub-etnosların bir etnografik gruba, meta etnik toplulukların ise geniş bir coğrafya içerisinde tarihi etnografik alana dönüşebileceklerini ifade etmektedir. Yu. V. Bromley'e göre bu süreç bilinç kazanımı durumunda tersi bir yönde hareket etmektedir (Bromley, 2008, s. 84-87; Bromley, 1981, s. 48-61).

³ Çalışmalarında cemiyetlerin tekamüllerini farklı şekillerde tasnif eden Z.Gökalp Türk Töresi isimli eserinde yapmış olduğu şemada cemiyetlerin tekamülünü aşiret, il, ilhanlık, sultanlık ve modern devlet olarak sınıflandırmıştır. Diğer taraftan İslam Mecmuasında yayınlanan bir diğer çalışmasında cemiyetleri önce iptidai cemiyetler ve milletler olarak ikiye ayıran Z. Gökalp iptidai cemiyetleri: tahalluf etmemiş cemiyetler, tahalluf etmiş cemiyetler, aşiri – tribal cemiyetler ve inhilâl uğramış iptidai cemiyetler olmak üzere dörde ayırmıştır. Diğer taraftan milletler için henüz bilimsel bir tasnifin yapılmadığını ifade eden Z. Gökalp, bilimsel olduğunu iddia etmemekle birlikte sosyal yapıları bakımından milletleri zeami-feodal milletler, câmiavi (communal) cemiyetler, medine – cite'ler, muzâaf cemiyetler, heyeti “corporatif” cemiyetler olmak üzere beşe ayırmaktadır (Gökalp, 1975, s. 29; Gökalp, 1981, s. 37-41).

ESO'lar ise laogenez (halklaşma) olgusu çerçevesinde aidiyet temelinde gelişim göstermektedirler⁴. Tarihsel süreç içerisinde farklı dinamiklere sahip olan ESO'lar ilkel dönemde savunma refleksi başta olmak üzere farklı sebeplerden dolayı kabilelerden kabile birliklerine everilirlerken, tarım toplumuna geçilmesinden sonra birbirlerine kan bağı ile bağlı akrabalık temelinde örgütlenmiş kabile birlikleri yerlerini dilsel ve kültürel düzeyde örgütlenmiş daha geniş ESO'lara bırakmışlardır (Bromley, 1981, s. 257; Bromley, 1987, s. 42-43; Bromley, 2008, s. 276). Dolayısı ile kan bağı yerine belirli politik sınırlar içerisinde kültürel iletişim ağları temelinde yeni aidiyetler de ortaya çıkmıştır. Tarım toplumlarına hâkim olan laogenez sürecin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik dinamiklerinin din, orta çağ devleti ve medeniyet gibi olgulardan beslediğini ileri süren A. Dugin, laogenez itkinin başlayıp yerini etnogeneze bıraktığı bu sosyolojik sürecin merkezine kahraman (kral, peygamber, filozof veya karizmatik bir komutan) olgusunu koymaktadır (Dugin, 2011, s. 51-59).

Sonuç olarak bu iki tanım üzerinden yola çıkıldığında etnikosun temel belirleyicisi olan etnik bilinç ile ESO'nun temel dinamiği olan grup aidiyeti kimi durumlarda birbirleri ile örtüşmeyen iki olgu olarak karşımıza çıkabilir. Böyle durumlarda belirli bir etnikos içerisinde farklı ESO'lar varlıklarını sürdürebilmektedirler. Birbirlerinden farklı olan tüm bu yapılar farklı primordial olgular olup gruplar ve şahıslar hem bilinç seviyesinde hem de aidiyet seviyesinde farklı primordial kökenlere aynı anda sahip olabilirler. Bilinç ve aidiyet ekseninde gelişen bu primordial yapılar arasındaki sınırlar zaman zaman muğlak olabildiği gibi sınırlar arasında da geçişler veya çatışmalar da yaşanabilir (Bromley, 2008, s. 82-87; Tregubova, 2011, s. 227-232; Teziç, 2021, s. 107-108).

Diğer taraftan, kimlik, bilinç ve aidiyet gibi olguların uzaysal (İngilizce. spatial) dinamiklerden de etkilendikleri pek çok kuramcı tarafından ortaya konmaktadır.

İnsani coğrafya (human geography) disiplini ile ilgilenen bilim adamları mekânın (İngilizce. place) insan deneyimi (sübjektivite) ve arazinin bütünleşmesi ile ortaya çıktığını ileri sürmektedirler. Bu noktada Yi-Fu Tuan alan (İngilizce. space) ve mekân (İngilizce. place) gibi iki olguyu karşılaştırarak alanın harekete açık bir uzaysal düzlem olduğunu buna karşın mekânın ise hareketi kısıtlayıcı bir yapıya sahip olduğunu belirtmektedir. Yu-Fi Tuan çalışmalarında mekân ve insan arasındaki duygusal bağa da dikkat çekerken topophilia terimi çerçevesinde mekânların varlıklarını insanların belirli alanlara yüklemiş oldukları anlamlar ile kazandıklarını ifade etmektedir. Benzer şekilde E. Relph de mekânın insan deneyimi ile anlam kazanan bir olgu olduğunun altını çizmektedir (Tuan, 2008, s. 8-18; 34-50; Cresswell, 2005, s. 19-23). Bu noktada, süreç içerisinde belirli bir mekân ile kurulan ilişki ve bu ilişkinin neticesinde mekân ile kurulan bağların toplumsal bir aidiyetin de ortaya çıkmasına yol açtığı da açıktır.

⁴ A. Dugin laogenez olgusunu farklı etnik grupların sosyal ve tarihsel olarak kurmuş oldukları etkileşim sonucunda kendi bütünlüklerini koruyan etnotsentrumlarının parçalanarak birbirlerinden etkilenmeleri şeklinde açıklanmaktadır. Dinamik bir süreç olarak tanımlanan laogenez birbirlerini etkileyen grupların yeni bir grup aidiyeti temelinde özgün bir etnik sistem oluşturmaları ile son bulmaktadır (Dugin, 2011, s. 51-59; Teziç, 2021, s. 107-108).

R. Sack ise mekânın dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve bu dinamik yapı içerisinde de sosyal ilişkilerin mekânın varlığının belirlenmesindeki en önemli etkenlerden biri olduğunu iddia etmektedir. R. Sack mekânın kendi içerisinde, kendine özgü normal barındıran bir olgu olduğunu ve bu normlar ile mekânların sınırları çizilirken aynı zamanda anlam kazandıklarını da belirtmektedir. Mekân içerisinde yaşanan sosyal ilişkilerdeki herhangi bir değişimin ise mekânın anlamının değişmesine veya kaybolmasına yol açacağı yine konunun uzmanlarınca ortaya konmaktadır (Sack, 1986, s. 13-15;134; Cresswell, 2005, s. 19-23).

Dolayısı ile farklı grup kimliklerinin ve aidiyetlerinin de kendi varlıklarını korudukları farklı mekânlara sahip oldukları söylenebilir. Anayurt, ata toprakları veya ana vatan gibi olguların her birinin tarihsel süreç içerisinde insan pratiğinin belirli bir coğrafya ile ilintilemesi sonucu oluşan kimliklerin ve aidiyetlerin zihinsel ifadeleri olarak ortaya çıktığı açıktır. Diğer taraftan, mekânlar grup aidiyetini belirleyen olgular olarak ortaya çıkarlarken bu mekânlar içerisinde yaşanacak herhangi bir değişimin aidiyet ve berberinde kendini tanımlama gibi olguların da değişmesine neden olabilmektedir.

Klanlar, kabileler ve günümüz modern milletleri gibi yerleşik yapıların kendilerine özgü uzaysal (İngilizce. spatial) anlayışları varken konar göçer toplumların grup dinamiklerini etkileyen uzaysal coğrafyanın yerleşik toplumlardan farklı dinamikler üzerine inşa edilmiş olduğu açıktır. Konar göçer toplumları etkileyen uzaysal dinamiklere bakıldığında yerleşik toplulukların tersine kendilerini kısıtlayan bir mekân anlayışı yerine hareketi kısıtlamayan geniş bir alana (İngilizce. space) ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Dolayısıyla alanın (bozkırın) mekânlara bölünmesi ise karizmatik bir lider etrafında başlayan ve soy aidiyetlerinin yerlerini bir üst aidiyete devretmeleri ile oluşan büyük bozkır devletlerinin ortaya çıkması önündeki engellerden biridir.

On ikinci yüzyılın sonu on üçüncü yüzyılın başı günümüz Moğolistan coğrafyası Türk, Proto-Türk, Proto-Moğol, Proto-Mançu gibi farklı boylardan oluşan ve konar göçer hayat tarzı ile meşgul bir tarihî etnografik alan idi. Bölge tarihî milattan önceye ulaşan ve karizmatik bir lider etrafında bir araya gelen Hunlar ile başlamış ve ilerleyen yüzyıllarda bu gibi birlikler Türk Hakanlığı, Uygur Hakanlığı, Kırgız Hakanlığı gibi büyük bozkır devletlerinin kurulup dağılmaları ile devam etmiştir. Bozkırın kırılğan politik yapısı çerçevesinde kurulan bu devletler farklı boyların birleşmeleri ve dağılmalarını takip eden coğrafi bir dinamiğe sahipti. Öyle ki, büyük bozkır devletlerinin ortaya çıkmasını sağlayan koşulların değişmesi ile birlikte bu yapıların dağıldığı ve bir sonraki karizmatik lider etrafında toplanılacak koşullar oluşuncaya kadar hayat görece küçük soy grupları (ESO'lar) etrafında bozkırın farklı bölgelerinde (mekânlarında) devam etmekteydi.

Bu dönem içerisinde günümüz Moğolistan topraklarının bulunduğu bölgeye tekrardan dönülecek olursa merkez Orhun vadisi ve batı Moğolistan'da Kereitler, Kuzeyde ve orta bozkırda - Baykal Gölünün güneyinde (günümüz Rusya Federasyonu güney sınırı ve günümüz Moğol Halk Cumhuriyeti'nin kuzey bölgeler) Merkitler, Kobdo bölgesi ve Altay Dağlarının güney yakasında - Balkaş Gölü etrafında Naymanlar, Moğolistan'ın doğusunda Tatarlar ve yine Moğolistan'ın batısında Oryatlar yaşamakta idiler. Bu gruplar dil, mizaç, yaşam tarzı ve inanç bakımından birbirlerine çok yakın gruplar olarak bir meta etno lengüistik ve kültürel topluluğun parçaları olsalar da kendilerine ait sınırlara ve bu

sınırlar içerisinde politik idari yapılara (ESO) sahip farklı politik aidiyetler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Moses; Halkovic,1985, s. 17-26).

Bu dönem Türk-Moğol bozkır toplumlarının sosyal yapısına daha yakından bakıldığı zaman yasun'lardan başlayarak ebigen'lere kadar uzanan hiyerarşik bir yapı içerisinde örgütlenmiş sosyal bir yapı karşımıza çıkmaktadır. A. Temir (1975) yapmış olduğu çalışmalarda Türk-Moğol sosyal yapısının en küçük aile birliğini yasun (kemik) olarak belirlerken, yasunlar içerisinde yaşayan nüfusun birbirleri ile kan bağına sahip olduklarını, bu sebepten dolayı da yasun içerisinden evliliklerin mümkün olmadığını ifade etmektedir. Diğer taraftan birkaç yasun'un birleşmesi ile aymag ve obog'ların (kullanılan bir başka tabir urug) meydana geldiğini belirten A. Temir, obog'lar içerisindeki nüfusun da aynı soydan geldiklerine inanıldığı için obog'lar içerisinde de evliliğin mümkün olmadığını altını çizmektedir. Diğer taraftan yasunlar ve oboglar dışındaki kişilerin cad yani yabancı olarak sayıldıklarını belirten A. Temir, savaşın sadece yabancı sayılan cad'lara karşı yapılmadığını aynı zamanda obog ve urug arasında da yaşanabildiğini ifade etmektedir (Temir, 1975, s. 920).

Yasun'ların ve obog'ların nöker olarak adlandırılan yardımcıları ile noyan'lar tarafından idare edildiklerini ifade eden A. Temir, birbirleri ile sürekli mücadele hâlinde olan Noyanların idaresi altındaki obog'ların birleşmeleri ile irgen'lerin kurulduğunu ve yukarıda belirtilen Moğol, Kereit, Nayman, Merkit, Oyrat gibi yapıların da birer irgen olduklarının altını çizmektedir (Temir, 1975, s. 921).

İrgen olarak adlandırılan ve farklı politik aidiyetlere sahip olan birden fazla ESO'nun bu tarihî etnografik coğrafya içerisinde birbirleri ile mücadele ettikleri bir dönemde Moğol iregninin Borjigin urugu içerisinde yer alan Kitay yasunundan Temuçin Gobi Çölünün kuzeyine kadar günümüz Moğolistan'ındaki bütün iregen'leri komuta yeteneği sayesinde kontrolü altına almış ve 1206 yılında yapılan kurultay sonrasında Cengiz Han ismi ile büyük han unvanını kazanmıştır. Bu kurultayda Cengiz Hanın mevcut siyasi ve sosyal yapı üzerinde değişikliğe yol açacak ilk önemli karar kurultay çadırında oturan herkesin kendini Moğol olarak tanımlaması gerektiği emridir. Cengiz Han kısa süre içerisinde o güne kadar devam eden geleneksel sosyal yapıyı değiştirmek için birçok yenilik yaparken ilkin toplumsal örgütlenmeyi onluk sistem içerisinde tekrardan düzenleyerek egemenliği altındaki nüfusu askeri kıtalar teşkil edecek şekilde yeniden yapılandırmıştır. Bu yapılanma içerisinde tümen olarak isimlendirilen en büyük birim on bin kişiden oluşurken, bu birlikler kendi içlerinde mingha olarak adlandırılan bin kişilik gruplara, minghanlar ise yüzer kişiden oluşan sagum'lara, sagum'lar ise onlu arban'lara bölünmüştür. Bu birliklerin yönetimlerinden noyan'lar sorumlu iken noyan'lar askeri birer komutan olmanın yanında aynı zamanda görev ve sorumlulukları altındaki nüfusun yaşadığı bölgelerde yönetici olarak da görev almışlardır (Temir, 1975, s. 921). Eski boy teşkilatının bu yeni yapılanma nedeni ile bozulduğunu belirten A. Temir, bu yeni teşkilatlanma ile birbirleri ile akraba olmayan farklı obog ve irgen'lere mensup nüfusun bir araya getirilmeleri sonucunda yeni tümenlerin oluşturulduğu, bu esnada bazı boyların bölünerek ortadan kalktığı veya parçalanarak farklı birimler ile birleştirildiğini de ifade etmektedir (Temir, 1975, s. 921).

Her bir ünitenin başına Cengiz soyundan veya ona sadık komutanlar atanırken güvenilirlik olarak görülen geleneksel kabile liderliği sistemi de ortadan kaldırılmıştır. Yeniden yapılandırılan bu siyasi yapıda görev alacak yeni bir aristokrat zümre yaratılırken aynı zamanda yasa çerçevesinde İmparatorluğun hukuk sistemi de yeniden planlanmıştır. Geliştirilen bürokratik idari yapı içerisinde görev alan yöneticilerin Eski Uygur kökenli yazıyı öğrenmeleri de Cengiz Hanca emredilmiştir (Moses; Halkovic,1985, s. 35-42; Marshall, 1996, s. 15). Yapılan tüm bu yenilikler geleneksel sosyal yapıda büyük değişiklik yaratırken yerel-soy aidiyetleri ise yerlerini Cengiz Hana sadakat temelinde yeni bir aidiyete bırakmıştır. Böylece Cengiz Han emrindeki bütün iregen'leri birleştirerek Büyük Moğol İmparatorluğunu kurmuştur.

Sonuç olarak, yaşanan bu süreç sonucunda bir birinden kopuk farklı politik aidiyetlere sahip irgenler Moğol etnonimi ve ortak bir yönetim (ESO) altında Cengiz Hana bağlılık temelinde yeni bir aidiyet ve bu aidiyet ile ilintili bir grup bilinci geliştirilmiştir.

Lider kişiliği ve ileri yönetici vasıfları ile Cengiz Han kısa süre içerisinde bugünkü Moğolistan coğrafyası ötesinde Asya, Çin, Hint Yarım Adası ve Doğu Avrupa gibi yakın ve uzak coğrafyalarda büyük fetihler yapıp bu topraklarda egemenlik kurarken, egemenliği altındaki coğrafyayı oğulları arasında paylaşmıştır. Bu paylaşımında en büyük oğul Cuci devletin batı bölgesini, Çağatay Türkistan'ı, Ödegey Doğu ülkelerini alırken en küçük oğul Tuluy ise baba ocağını almıştır (Temir, 1975, s. 922). Zaman içerisinde bu paylaşım İmparatorluk içerisinde daha derin politik ayrılıklara yol açmıştır. Öyle ki Cuci'nin oğlu Batu tarafından Altın Orda olarak da bilinen yapılanma günümüz Rusya'sında şekillenirken, Çağatay'ın soyu Hint Moğol İmparatorluğunun kurucusu Babür'e kadar uzayacaktır. Diğer taraftan Cengiz Han'ın ölümünden sonra Ögedey ve sonrasında oğlu Güyük Büyük Han olarak seçilirken, sonrasında Tuluy'nin oğulları içerisinde Möngeke 1251 yılında Büyük Han seçilmiş, Hülagu İran'da İlhanlı devletinin kurucusu olmuş, Kubilay ise Çin'de Yuan Hanedanlığının temellerini atmıştır.

Cengiz Hanın 1227 yılında ölümünden sonra Ödegey'in büyük han seçilmesi ve sonrasında kardeşler arasında başlayan anlaşmazlıklar hem Cengiz soyu içerisinde farklı ittifakların ve hasım grupların ortaya çıkmasına neden olurken aynı zamanda Altın Orda, İlhanlı, Yuan gibi birbirlerinden dilsel, kültürel ve dinsel olarak farklı yapıların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. R. Yu. Poçekaev bu durumu Kiev-Rus ile karşılaştırarak, Moğol İmparatorluğunda Yuan'ın statüsünü tıpkı Kiev kinezliğinde olduğu gibi eşitler içerisinde en kıdemli olarak tarif etmektedir⁵ (Poçekaev, 2017, s. 54).

Bu süreç içerisinde Moğol İmparatorluğuna olan aidiyetin ve Moğol bilincinin yanında yeni oluşan politik yapılar içerisinde de yeni aidiyetler doğmuştur. Daha ileriki

⁵ Moğol İmparatorluğunun dağılması ile literatürde farklı fikirler bulunmaktadır. Yukarıda belirtilen tarih ise bu görüşlerden sadece bir tanesidir. Fakat bu tarihin bizim dikkatimizi çekme nedeni bu dönemde geleneksel Moğol-Türk içtimai anlayışına uymayan bir sonuç doğmuş olmasıdır. Bu tarihte yapılan anlaşma ile geleneksel Moğol-Türk merkezi devlet yapısı uymayan eşitler arasında ilk gibi bir noktaya yön verecek şekilde İmparatorluk içerisindeki parçalanmanın önünü açacak hukuksal temelleri oluşturmuştur.

süreç içerisinde ise Altın Orda, İhanlılar, Yuanlar gibi tüm bu siyasi yapılar kendi içlerinde ya parçalanmışlar ya da bir yabancı güç tarafından fethedilmişlerdir.

Bu noktada özellikle Yuanların Min'ler tarafından yıkılması sonrasında Çin coğrafyasındaki Moğol varlığı sona ererken mevcut yapı dağınık hâlde kuzeye bozkıra çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu dönemde Moğollar askeri yeteneklerini kaybetmeseler de politik birlikteliği sağlayacak bir liderlerin yokluğunda farklı boylar hâlinde Min ve sonrasında Mançu Hanedanlığı dönemlerinde uzun bir kargaşa dönemi yaşamışlardır (Marshall, 1996, s. 138).

Her ne kadar 16 ve 17. yüzyıl içerisinde Dayan Han, Moğolların Budizm'i kabulünde öncü rol oynayan Altan Han, Abdai Han, Char Han, Lindan Han gibi bazıları Cengiz Hanın soyundan gelen farklı Moğol liderler çıkıp tüm Moğolları birleştirecek siyasetler izlemeye çalışmış olsalar da hem bu kişilerin güçleri bunu başarmaya yetmemiş hem de gerek Çin gerekse Rusya İmparatorluklarının merkezi idari yapıları karşısında varlık gösterememişlerdir. Bu süreç içerisinde Moğollar her ne kadar Cengiz Hanın mirasına saygı gösterebilirler ve ortak Moğol bilincine sahip olsalar da mensup oldukları boy aidiyetleri bunun önüne geçmiş ve farklı boylardan oluşan bir meta etnik topluluk olarak Rusya İmparatorluğu ve Mançu Çin İmparatorluğu içerisinde veya etkisinde yaşamlarına devam etmişlerdir.

16. ve 18. yüzyıllarda neredeyse tarihî etnografik bir alana dönüşen Moğol coğrafyasında 19. yüzyıla gelindiğinde farklı bölgelerde milliyetçi hareketlerin yükseldiği görülmektedir. Günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzey, kuzey-doğu bölgelerinde yer alan ve İç Moğolistan olarak adlandırılan bölge de Moğol milliyetçiliğinin yükseldiği bölgelerden biridir.

İÇ MOĞOLİSTAN'IN MANÇU ÇİN İDARESİ ALTINDA MEKÂNSAL DÖNÜŞÜMÜ

Yuenlerden sonra Çin'e hâkim olan Min hanedanlığı kısa sürede siyasete hâkim olmuş ve farklı Moğol grupları birbirlerine karşı kullanmıştır. Bu dönemde Çin seddinin kuzeyi Oryat (Batı Moğollar), Moğol (Doğu Moğollar) ve daha sonradan Doğu Moğollar içerisinde yer alacak Horchin'ler olmak üzere üç politik yapıya ayrıldığı görülmektedir. 15. yüzyıla gelindiğinde Batmönh Dayan Han (1479) Doğu Moğolları kendi iradesi altında birleştirmiş fakat Dayan Han'ın ölümünden sonra toprakları Cahar, Halha, Urianghai, Ordos, Tümet ve Yongshebu olmak üzere 6 tümene ayrılmıştır. Bozkırdaki bu parçalı yapı kendini bir yüzyıl daha muhafaza ederken 16. yüzyılın sonlarında Çin'in kuzey doğusunda Tunguz kökenli Mançuların karizmatik bir lider olan Nurhtsi'nin etrafında toplanmaya başlamaları mevcut yapıyı değiştirecek önemli bir başlangıçtır. 1616 yılında Nurhtsi'nin kendisini Mançu devletinin hanı olduğunu açıklamasından sonra zaman içerisinde Kore, Çin, Güney ve Kuzey Moğolistan, Jungarya başta olmak üzere pek çok bölgeyi ve devleti istila edecek büyük Mançu hanedanlığının ilk kurucusu olmuştur (Bulag, 1998, s. 11-12; Gorohova, 1980, s. 7).

XVII. yüzyılda Mançular bir devler olarak tarih sahnesine çıktuktan sonra güneye doğru yapmış oldukları ilerlemede ilk olarak günümüz Güney Moğolistan topraklarında ağırlıklarını hissettirmişlerdir. Asıl amaçları Pekin olan Mançular için Pekin yolu

üzerinde bulunan Güney Moğolistan'ın kontrol altına alınması öncelikli hâle gelmiştir. Mançular kendileri için gerekli gördükleri Güney Moğolistan'ı kontrol altına alırlarken bölgedeki Moğol gruplar arasındaki parçalı yapıdan faydalanmışlardır. Diğer taraftan, Mançu istilasına karşı Cahar Hanlığından Ligden Han (1604-1634) bölgedeki Moğol gruplar arasındaki birliği kurmaya çalışmıştır. Bu çerçevede öncelikle Mançu saflarına geçen Horçin, Durbet ve Gorlos'lara karşı harekâtlar yapılsa da sonuçta istenilen başarı elde edememiştir (İstoriya Mongol'skoy Narodnoy Respubliki, 1983, s. 193-194; Endicott, 2012, s. 56-57).

Mançular Moğollara karşı ilk saldırıyı 1623 yılının yaz ayında gerçekleştirmişlerdir. Savaşın sonunda daha önceden Ligdan Han'a bağlı olan Calaist, Horçinsk ve Gorlosk Hanları Mançuların katliamlarından korkmuşlar ve onlara itaat etmişlerdir. Buna karşılık Ligdan Han bu Hanları cezalandırma yoluna gitmiş fakat bu karar Güney Moğolistan'daki durumu daha da karmaşık bir hâle getirmiştir. İlerleyen süreçte Nurhtsi Han'nın yerine geçen Abah Han (1626-1643) Ligdan Han'a karşı ekim 1628 yılında başarısız bir saldırı gerçekleştirir. Bu başarısızlığın ardından Ligdan Han'a karşı bir sonraki askeri harekât 1632 yılında yapılmıştır. Çin kaynaklarına göre o zamana kadar Mançuların egemenliklerini tanıyan Güney Moğolistan'daki Moğol Hanları da Mançuların yanında bu savaşa katılmışlardır. Mançular her ne kadar uzun süreli bir hazırlık yapmış olsalar da yine bu savaşta Cahar'lara karşı istenilen hedefe ulaşamamışlardır (Gorohova, 1980, s. 8).

Bu sırada Lidan Han Min Hanedanlığına Mançulara karşı ittifak çağrısında bulunsa da Min Hanedanı Moğollar ve Mançular arasındaki bu çatışmaya Moğollar lehinde dâhil olmayı reddetmiştir. Bunun yanında Kuzey Moğollar da bu savaşta tarafsız kalmanın kendileri için daha avantajlı olacağını düşündükleri için Ligdan Han'a destek olmamışlardır. Mançulara karşı aradığı ittifakı bulamayan Ligdan Han Kukunor'a gitmeye karar vermiş ve burada Dalay Lamadan yarım almayı ummuştur. Fakat Ligdan Han 1634 yılında hayatını kaybetmiştir. Bu tarihten sonrada tüm Güney Moğolistan Mançuların yönetimi altına girmiştir. Bundan iki yıl sonra 1636 yılında Abah Han kendini Moğol Hanı olarak ilan etmiştir. Böylelikle Güney Moğolistan'ın tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Ekonomik ve politik özgürlüğünü tümüyle kaybeden Moğol coğrafyası İç Moğolistan ve Dış Moğolistan olarak iki siyasi coğrafya 'ya ayrılırken, Mançu Devletinin bir parçası olan Güney Moğolistan'a iç vassal statüsü verilmiştir (İstoriya Mongol'skoy Narodnoy Respubliki, 1983, s. 193-194; Endicott, 2012, s. 56; Gorohova, 1980, s. 8-9).

Mançular askeri yöntemlerin yanında yeni idari düzenlemelere de baş vurarak bölgede çok zayıf olan siyasi birleşme ihtimallerinin bile karşısında önlemlerini almışlardır. Mançuların Moğol topraklarına getirmiş oldukları idari yapıya daha yakından bakıldığında gerek İç Moğolistan topraklarında gerekse Dış Moğolistan topraklarında askeri sancakların (İngilizce. banner) kurulduğu görülmektedir. Bu çerçevede 1670 yılına kadar İç Moğolistan da 49 sancak kurulurken her bir sancakta (tsi) da kendi içerisinde alaylara (tszolin), alaylar ise nyuru olarak adlandırılan daha küçük alt birimlere ayrılmıştır. Altı nyuru bir alayı meydana getirirken her bir nyuru içerisinde yaşları 18 ila

60 arasında değişen 150 erkek nüfus askerlik hizmeti vermek üzere hazır bulunmaktadırlar (Endicott, 2012, s. 56; Gorohova, 1980, s. 9-10; Kuras, 2016, s. 174).

Diğer taraftan, “Men-gu-yu-mu-tsi” verilerine ve diğer Çin kaynaklarına göre, Güney Moğolistan idari olarak aymaklara ayrılmıştı. Aymaklar ise kendi içerisinde Hoşunlara bölünmüştür. Aymaklar içerisindeki Hoşunların sayısı ise değişiklik göstermektedir. Bazı Aymaklarda 20 bazılarında ise 2 veya 3 hoşun bulunmaktadır. Aymaklar ve hoşunlar ise Mançu iktidarı yönetimi tarafından seçilen Jasagh’lar tarafından yönetilmektedirler. Diğer taraftan Aymaklar ise çuulganı isimli kurultaylar içerisinde birleşmektedirler. Sıkı bir şekilde faaliyetleri kontrol edilen çuulganı’lar düzenli bir şekilde üç yılda bir toplanırlarken bu toplantılarda aymaklardaki ve hoşunlardaki Jasagh’lar kontrol edilmekteydiler. Bu idari mantık çerçevesinde tüm Güney Moğolistan 6 çuulganı’ya ayrılmıştı. Bunlar sırası ile: Cerimus, Cosotus, Caoudas, Silingol, Ulantsab ve İhedzus çuulganlarıdır (Gorohova, 1980, s. 9-10).

Çin ordusuna asker vermekle yükümlü olan bu sancaklarda idari sınırların sıkı bir şekilde denetlenmeleri ile birlikte konar göçer hayat kısıtlanmış, gezici grupların bağlı oldukları sancakların sınırlarından dışarıya çıkmaları katı kurallar ile yasaklanmıştı. Öyle ki, İç Moğolistanlı tarihçi Sechin Jagchid sancak sistemi ile her bir sancak arasında kesin sınırların çizildiğini, gerek sancak başkanları olan Jasagh’lerin gerekse sancağa bağlı halkın bu sınırları geçmelerinin yasaklandığını ifade etmektedir (Endicott, 2012, s. 58). Diğer taraftan kesin sınırlar ile ayrılan otlakların kullanımı ve mülkiyeti meselesi ise literatürde tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda O. Pürev idari sınırlar ile çizilen otlakların ortak kullanıma açık olduğunu belirtirken, Moğol tarihçi Bat-Ochir Bold ise zaman içerisinde yüksek seviyeli soylular ve etkili manastırların ruhani liderlerine en iyi otlakların ayrıldığını ifade etmektedir (Endicott, 2012, s. 59).

Yukarıda detayları ile görüldüğü gibi Mançu iktidarı Moğolların geleneksel sosyal yapısını prensip olarak bozmadan Güney Moğolistan’ın idari sistemini kendi içerisinde bölgelere (mekânlara) ayırarak yeniden yapılandırmıştır. Bu yönetim içerisinde aymak ve sancak Jasagh’ları Cengiz Hanın ve onun kardeşlerinin soyundan gelen Moğol soyluları arasından seçilirken, bu kişilerin tüm hakları ve öncelikleri bu idari birimler içerisinde Mançu idaresince korunmuştur. Bu seçkinler içerisinde Horçin Hanları gibi Hanlar ise diğer Moğol hanlarından önce Mançu egemenliklerini tanıdıkları için Mançularca öncelikli tutulmuşlardır (Gorohova, 1980, s. 10-11).

Sonuç olarak kurulan sancaklar ile Cengiz soyundan gelen yetenekli ve yeteneksiz birçok hanın direk Mançu yönetimi ile bağ kurarak politik güç elde etmeleri hiyerarşiye dayalı geleneksel Moğol siyasi teşkilatını parçalarken bölgedeki idari yapıların başına Cengiz Han soyundan bir yöneticinin atanması ise Moğol halkının rızasının alınması açısından önemlidir. Böylelikle tek bir hanın egemen olması anlayışı ortadan kaldırıldığı gibi sancak olarak kurulan idari bölgeler (mekânlar) içerisinde farklı siyasi ve sosyal aidiyetler yaratılıp güçlendirilmiştir (Endicott, 2012, s. 59).

ÇİN VE KUZEYİN KONAR GÖÇERLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARİHSEL DİNAMİĞİ VE MANÇULARIN MOĞOL POLİTİKALARI

Merkezi Çin iktidarı ve Çinin kuzeyindeki konar göçerler arasındaki geleneksel ilişkiye gerek tarihsel gerekse Mançu Çin özelinde baktığımız zaman Çin merkezi yönetimi ve konar göçerlerin bir yandan ittifak hâlinde diğer yandan da birbirleri ile rekabet hâlinde pek çok karşıtlığı barındıran bir ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Özellikle iki taraf arasındaki bu ilişki güvenlik açısından ele alındığında Çin yönetiminin topraklarının kuzeyinde bulunan farklı konargöçer gruplara tarih boyunca ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Savaşçı gruplar ile yapılan ittifak Çin sınırlarını farklı konargöçer grupların saldırılarına karşı koruduğu gibi aynı zamanda Çin içerisinde çıkan isyanların bastırılmasında da önemli rol oynamıştır. Diğer bir ifade ile, Çin'in güvenliği kuzeydeki farklı konargöçer boyların birbirleri ile birleşmelerine bağlı idi. Tarihsel olarak bakıldığında gerek Moğolların gerekse Moğollardan önce bölgede Çin'e tehdit olan tüm konar-göçer grupların bir araya gelme dinamiklerinin gruplar arasında yaşanan çatışma olgusu üzerinde yatmakta olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle bu çatışma tüm grupları bir araya toplayan bir liderin ortaya çıkmasına yol açarken, bu savaşçı lider etrafında konar göçer gruplar arasındaki birlik bilinci ve birliğe katılım gün ve gün güçlenerek büyümekteydi. Çin'in kuzey sınırlarında istikrarın sağlanması, bu sosyolojik yapının bozulmasına yani konargöçer'ler arasındaki çatışmaların sona erdirilmesine bağlıydı. Bunun sağlanması için Çin'e hâkim olan siyasi irade sürekli bölgedeki konar göçerlere belirli öncelikler tanıdığı, bu grupların liderlerine farklı unvanlar, rütbelere ve hediyeler vererek bu grupları kabile savaşları ile tehlikeye atmak istemeyecekleri çıkarılara sahip kılmışlardır. Çin tarihi boyunca kullanılan bu yöntemi kullanan Mançular farklı Moğol grupları belirli bir hiyerarşi içerisinde ödüllendirirken aynı zamanda da bu grupları ve yöneticilerini yukarıda detayları ile anlatılan sancaklar (belirli sınırlar - mekânlar) içerisinde tutmuşlardır. Geleneksel boy sistemi ile örtüşen bu sınırlar bir zamanların geleneksel bağlarının yerine mekânsal bağların gelişmesine neden olurken bu savaşçı grupların liderleri ise bundan böyle kendi sınırlarına hâkim ve kazanımlarını riske etmek istemeyen yöneticilere dönüşmüşlerdir. Bunun yanında, Mançular kendilerinden önce Çin'e hâkim olan sülalelerden farklı olarak bu yönetim anlayışına Budizm olgusunu da eklemişlerdir. Farklı bölgelere hâkim olan Moğol liderler gibi Lamalar da tapınak toprakları çerçevesinde kendi statülerini kazanmışlardır (Lattimore, 1962, s. 441-443; Lattimore, 1955, s. 14-15; Kuras, 2016, s. 174-175). Sonuç olarak güç ve zenginlik bir kez daha bölünmüştür. Bu temel prensip içerisinde devam eden Mançu – Moğol ilişkileri sonucunda Moğolların hareketli yaşam biçimleri sancaklar içerisinde kısıtlanırken aristokratik ve ruhban zümrelerin desteklenmesi ile Moğol bilinci ile yerel aidiyetler arasında bir kırılma başlamıştır.

Böyle bir yapı içerisinde sosyal, politik ve ekonomik ilişkilere daha yakından bakıldığında Mançu İmparatorluğunun ilk zamanlarında Moğol yöneticilerinin ve halkının avantajlı bir pozisyon da oldukları söylenebilir. Bu dönemde konar göçer hayvan yetiştiriciliği ile geçimlerini sağlayan Moğollar kuraklıktan uzak, kendilerine yeterli bir ekonomiye sahip olup dışarıya karşı bir bağımlılıkları yoktu. Bu dönemde Moğollar Çin yerleşim yerlerine sadece ticaret, haç veya Moğol hanlarının Mançu mahkemesine gitmeleri gibi sebeplerden dolayı ziyaret etmekteydiler. Her bir Moğol Hanı kendi

egemenlik alanında vergi toplar ve adaleti sağlardı. Mançu idaresi ise her bir Moğol Hanından simgesel olarak bir miktar haraç alırdı. Bunun yanında Mançu idaresi de Moğol bölgelerine atamış oldukları memurlar ve bölgeye gelen tüccarlar dışında Moğol yerleşim alanlarına Çinlilerin girmelerini yasaklamıştı. Hatta bölgeye gelen tüccarların eşlerini yanlarında getirmeleri yasaklandığı gibi bu tüccarların Moğol kadınlar ile birlikte yaşamaları da (teoride) menedilmişti. Ayrıca, bölgeye gelen Çinlilerin Moğollardan toprak almaları veya toprak kiralamaları ve bölgeye yerleşmeleri de Mançu kurallarınca yasaklanmıştı. Fakat bu konuda uygulamada farklılıklar gözlemlenmektedir. Örneğin Jehol bölgesinde olduğu gibi sınır bölgelerinde ekim yapıldığı için mevsimlik iş gücüne ihtiyaç duyulmakta ve bu çerçevede bu bölgelere hasat sonrasında Çin seddinin gerisine dönmeleri kaydı ile Çinlilerin gelmelerine izin verilmekteydi (Lattimore, 1955, s. 14-15; Endicott, 2012, s. 61-62; Rossabi, 2014, s. 454-455).

Ne var ki, Moğolların sahip olmuş oldukları kendi kendine yeten bu yaşam biçimi süreç içerisinde Moğolların aleyhine değişmeye başlamıştır. Özellikle Pekin gibi önemli Çin yerleşim bölgelerine gelen Moğol soyluları buradaki yaşam tarzından etkilenmeye başladıkları gibi aynı yaşam tarzını egemenlikleri altındaki yerleşim birimlerine de getirmek istemişlerdir. Bu neden den dolayı pek çok Moğol soylusu Çinli zanaatkarları kendi topraklarına çağırarak kendileri için saraylar yaptırmaya başlamıştır. Bunun yanında pek çok Moğol soylusu gelirlerini arttırabilmek için topraklarını tarıma açıp Çinlilere kiralamaya başlamıştır. Bu uygulamanın başladığı ilk yıllarda, elde edilen buğday her ne kadar Çinin iç bölgelerine gönderilemese de Moğol topraklarının iç kesimlerinin buğday ihtiyacını karşılamaktaydı. Bu bölgelerdeki Moğollar hayvancılıktan elde ettikleri ürünleri buğday ile değiştirmekteydiler. Bunun yanında Çin de kendi içerisinde kapalı bir ekonomiye sahipti olup Moğollar ve Çinliler arasındaki değişim görece kısıtlı bir hacme sahipti (Lattimore, 1955, s. 16).

Fakat bu ilişki Çin'in deniz ticaretine açılması ve özellikle demir yolunun bölgeye gelmesi ile sarsılmaya başlamıştır. 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçerken Çin'in kuzey ve kuzey doğu bölgelerinde yaşayan Moğol gruplar (Pekin-Mukden demir yolu, Trans-Sibir demir yolu, Çin Doğu Demir yolu) ve 20. Yüzyılın ikinci on yılında İç Moğolistan'ın merkez bölgelerini de içerisine alan Pekin-Suiyuan Demir Yolu gibi projelerden derinden etkilenmişlerdir. Sonuç olarak, yeni açılan bu yollar ile Moğol hammaddesi dünya pazarına açılmaya başlarken, pek çok üründe Moğol pazarına girmiştir. Demir yolunun İç Moğolistan'a girişi ile bölgeden sevk edilen buğday miktarı artarken aynı zamanda bölgedeki Çin kolonizasyonu da güçlenmeye başlamıştır. Demir yolu ile bölgedeki değiş tokuş (barter) temelindeki ekonomi değişerek yerini para ile alışverişe bırakmıştır. Her ne var ki, Moğolların talep ettikleri tüketim ürünlerinin fiyatları üretmiş oldukları ürünlerin fiyatlarından çok daha yüksektir. Bunu takip eden süreç içerisinde Moğol Hanları Çinli tüccarlardan daha fazla lüks eşya almak için egemenlik alanlarındaki nüfustan daha fazla vergi toplamaya başlamışlardır (Lattimore, 1955, s. 17; Lattimore, 1962, s. 444-445; Kuras, 2016, s. 174).

Bölgede yaşanan bu değişim hem Çin hem de Moğol toplumlarının yapılarında değişikliklere yol açtığı gibi iki toplum arasındaki ilişki ve bölgedeki politik dengede de etkisini göstermiştir. Özellikle bu dönemde Çin'in İç Moğolistan üzerindeki baskısı

kendisini iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır. Demir yolu ile bölgeye getirilen çok sayıda Çinli göçmenin yanında bölgede toprak sahibi olan Çinlilerin artması Moğolları Çin nüfusuna karşı görece savunmasız bırakmıştır (Latimor, 1962, s. 444-445).

Sonuç olarak bölgede Moğollar aleyhine demografik bir değişim yaşanırken bölgesel liderler Moğol bütünleşmesinin önünde bir mekanizma gibi işlev görmeye başlamışlardır. Bu liderler kendi kontrol alanlarındaki Moğol nüfusu üzerinde baskı kurarlarken Çin'e karşı ayaklanmalarını da engellemişlerdir. Ayrıca, Çin bölgelerine yakın olan bölgelerdeki liderler sınır bölgelerinin yöneticileri ile iyi ilişkiler kurarak kolonizasyondan kar sağlamaya başlamışlardır. Başka bir deyişle adeta sınır bölgelerindeki liderler artık Çinli toprak ağaları gibi hareket etmeye başlamışlardır (Lattimore, 1962, s. 446; Lattimore, 1955, s. 14).

Bu gelişmeleri takiben farklı Moğol soylularının iradeleri altındaki Moğol halk arasında da problemler baş göstermeye başlamıştır. Örek olarak 1870 yılında Ordos Sancağındaki Moğollar Doğu Türkistan'da yaşanan bir isyanın bastırılmasında rol almayı reddederek kendi Hanlarına karşı çıkmışlardır. Yine 1894 – 1895 yılları arasında yaşanan Çin – Japon savaşı sırasında Moğolların savaşa katılmak istemedikleri gözlemlenmiştir. Benzer davranışlar 1900 yılında yaşanan Boksör İsyanında da gözlemlenmektedir (Lattimore, 1955, s. 18).

Bölgede yaşanan Çin kolonizasyonunun artması Moğollar arasında yaşanan huzursuzluğa çok daha ağır bir darbe indirmiştir. Özellikle Mançurya'da 19. yüzyılda Moğol bölgelerinin Çin yerleşimine açılması Moğol Hanlarının da otoritelerini sarsmaya başlarken bir on yıl içerisinde Mançu yönetimine olan sadakat de sorgulanır hâle gelmiştir. Farklı bölgelerde yaşanan bu hızlı değişim sonucunda idari ve hukuki yapının da değiştiği görülmektedir. Örnek olarak 1908 yılına gelindiğinde artık Mançurya'daki özel idare lav edilmiş ve bölgede Çin Seddinin içerisindeki normlar hâkim kılınmıştır (Lattimore, 1955, s. 19).

İÇ MOĞOLİSTAN'DA MOĞOL MİLLİYETÇİLİĞİNİN ORTAYA ÇIKIŞININ SOSYAL DİNAMİKLERİ

1911 yılına gelindiğinde Mançu Çin İmparatorluğunda yaşanan isyan sonucunda merkezi hükümetin işlevsiz kalması ardından 1926-27 Chiang Kai-shek rejimine kadar geçen süre içerisinde Moğolların yaşadıkları yerler de dahil olmak üzere pek çok bölgenin savaş ortalarının yönetimi altında geçmesine neden olmuştur. Bu süreç içerisinde özellikle İç-Moğolistan'ın kolonizasyonu karlı bir olgu olarak öne çıkmıştır. Moğolların ellerindeki topraklar ucuza alınırken (bazen zorla) İç-Moğolistan'ın farklı bölgelerinde de kendiliğinden isyanlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Lattimore, 1955, s. 22).

Bu isyanlar birbirlerinden bağımsız olarak gerçekleşirken 1930'lu yıllara kadar bir bütünlük kazanamamışlardır. Bu noktada Moğolların yaşamış oldukları ekonomik ve sosyal çöküntü karşısında O. Lattimore yaşanan başkaldırıların öncelikle Moğol Hanlarına karşı olduğunu belirtmektedir. Özellikle Çin sınırındaki bölgelerdeki durumun daha kötü olmasının bu bölgelerde Çin ticaretinin güçlü olmasına bağlayan O. Lattimore buradaki Moğol Hanlarının Çin'in üretmiş olduğu lüks malları edinebilmek amacı ile vergileri arttırmaları ile bölgedeki yaşam standardının düşmesi arasında bir ilişki

kurmaktadır. Bu sosyal problem Duguilang olarak adlandırılan hücre tipi örgütlenmelerin oluşmasına yol açmıştır. Özellikle, Çin sınırına yakın olan bölgelerde Çin gizli örgütlerinden etkilenen bu örgütler eşitlik prensibi ilkesine göre örgütlenirken bu gizli kuruluşların üyeleri bir yandan Çin baskısına bir yandan da kendi Hanlarının yolsuzluklarına karşı direnmekteydiler (Lattimore, 1955, s. 23-24).

Özellikle, Tümet Moğollar gibi Çine yakın ve tarımın ağırlıklı olduğu yerlerde Moğollar da Çinliler gibi hasat sonrası kendi Hanlarına baş kaldırmaya başlamışlardı. Bir yandan Moğollar ve Çinliler bir araya gelip birlikler kurup kendi soylularına karşı gerilla savaşı yaparlarken, diğer taraftan Çinliler ve Moğollar arasında da çatışmalar yaşanmaktaydı. Özellikle Jehol bölgesinde bu olaylar yaşanırken Çinli gizli örgütler pek çok Moğol'u öldürmüşlerdir. Bunun sonucunda tarım ile uğraşan binlerce Moğol batı Mançurya'daki Jerim Legu'ine göç etmek zorunda kalmıştır (Lattimore, 1955, s. 26).

Bu süreçte Moğolların toprakları ellerinden alınmaya büyük bir hızla devam ederken, bölgedeki gerilim ve taraflar arasındaki çatışmalar da artmıştır. İç Moğolistan'ın sınır bölgelerinde artan bu şiddet ortamı içerisinde toprak sahipleri kendi silahlı güçlerini kurarak geniş bir alan içerisinde farklı gruplara karşı özellikle hasat zamanlarında yağmalar düzenlemeye başlamışlardır (Lattimore, 1955, s. 26).

Bölgede yaşanan bu gerilim Moğol milliyetçiliğinin koşullarını da oluşturmaya başlamıştır. Özellikle yönetim pozisyonunda olmayan pek çok soylu Moğol da milliyetçi liderler olarak ortaya çıkmaya başlamıştı⁶. Bu kişiler popüler liderler olarak ortaya çıkarlarken Lama'lar da bu değişimden etkilenmişlerdir (Lattimore, 1955, s. 25).

Netice itibari ile, 1911 devriminden sonra savaş lortlarının hakin oldukları bu dönem içerisinde pek çok silahlı grubun inisiyatifinde Çinlilerin Moğollar üzerindeki baskıları artmıştır. Bunun yanında Moğol halkının talepleri karşısında Moğol Hanları ve Budist rahipleri güçlendirilerek desteklemeye devam edilmiştir. Moğol Hanlarından alınan destek ile Moğol topraklarına Çinli göçü devam ederken, göçün sık yaşandığı bölgelerde Çinli yöneticilerin kontrolünde idari yapılar kurulmaya başlanmıştır. Özellikle 1916 yılında Yuan Shikai'nin ölümünden sonra Çinli savaş lortlarının kuzey doğu bölgelerinde

⁶ O. Lattimore'ya göre Moğol milliyetçiliğinin ilkin İç Moğolistan'da başlaması bu değişimden dolaydır. Diğer taraftan bölgede milliyetçilik yükselirken kendi içerisinde de radikal ve muhafazakâr milliyetçi gruplar olmak üzere iki farklı grup ortaya çıkmıştır. Muhafazakâr milliyetçi gruplar millî kurtuluşun Moğol liderlerinin otoritelerinin Çin bölge yöneticileri ile eşit seviyeye gelmesi ile mümkün olduğunu düşünmektedirler. Diğer taraftan radikal milliyetçiler ise iktidardaki Moğol yöneticilerinin geleneksel haklarının halk için yüksek terfi sağlayacak şekilde değiştirilmedikçe özgürlüğün kazanılamayacağını savunmakta idiler. Kaldı ki, bu Moğol geleneği içerisinde mümkün bir olgu idi. Geleneksel Moğol yasalarına göre soyluların seçimleri ve görevlerinden alınmaları belirli bir seviyeye kadar mümkündü. Bu olgu Mançu yönetimi altında değiştirilmişti. Örnek olarak Ordos Moğolların soyluları kendi bölgelerinin belirli bir bölümünü kolonizasyona açmış ve bunun sonucu olarak da egemenliği altındaki Moğollar geleneksel hukuku kullanarak kendisine karşı çıkmışlardır. Fakat Çinli askerler Moğol yöneticiyi kendi halkına karşı desteklemişlerdir. Bu nedenden dolayı cumhuriyetçi bir karaktere sahip Radikal Moğol milliyetçileri aynı zamanda kendi Moğol soylularına karşı bir karaktere de sahiptiler (Lattimore, 1962, s. 447-451).

kontrolü iyiden iyiye ele geçirmeleri ile tarım arazisine çevrilen Moğol topraklarında hızlı bir artış gözlemlenmektedir. Savaş lortları tarım arazilerine çevrilen bu arazilerden yüksek miktarda gelir elde ederlerken, Moğolların kendi bölgelerine karşı yapılan göç ve tarım politikalarının durdurulması taleplerine Pekin yönetimi olumlu bir karşılık vermemiştir (Narangoa, 2009, s. 25; Lattimore, 1955, s. 27-28).

1926 – 1927 yıllarına gelindiğinde Chiang Kai-shek sınır bölgelerinde tam kontrolü sağlayamasa da Çin'in Moğol politikasında bir yola girildiği görülmektedir. 1928 yılında kuzey yürüyüşü ile birlikte Kuomintang Nanjing de yeni bir millî yönetim kurmuştur. Bu hareket Moğollar içerisinde Chiang Kai-shek'in Moğollara yardım edeceğinin düşünülmesine yol açarken aynı zamanda Sun Yat-sen'in 1924 yılında açıkladığı azınlıklar hakkındaki manifestosunun da daha kuvvetli bir şekilde desteklenmesine neden olmuştur. Her ne kadar, bu manifesto da nüfusça az milliyetler için self-determinasyon hakkından bahsedilse de 1928 yılında Kuomintang Moğol sınırındaki Moğol bölgelerinin yeni devlet yapısı ile bütünleşmesini sağlayacak yeni idari yapıları güçlendirmiştir⁷. Bu çerçevede Çin Bölgeleri güçlendirilirken Moğol chuulgan (İngilizce. league) ve sancakları de Çin bölgesel idarelerine bağlanmıştır. Öyle ki, Liaoning, Jilin, Heilongjiang, Rehe, Chahar, Suiyuan, Ningxia ve Qinghai bölgeleri İç Moğolistan içerisinde kurulan Çin bölgeleridirler. En yüksek Moğol otoritesinin bulunduğu chuulgan'lar da merkezi hükümete direk bağlanmışlardır. Bu politika ile geniş idari bölgeler içerisinde Moğol kimliğinin etnik olarak Han – Çinli bir nüfus içerisinde eritmek istendiği görülmektedir (Lattimore, 1955, s. 27; Narangoa, 2009, s. 25; Bulag, 2017, s. 350-358).

Tüm bu gelişmeler ışığında eski gelenekler ile Moğol çıkarlarının savunulamayacağını anlaşılmaması ile birlikte İç-Moğolistan'da milliyetçilik sert bir şekilde yükselmeye başlamıştır. Batı Sunid'de Demchukdonggrub (De Wang - Prens De) yükselen Moğol milliyetçiliği içerisinde bir lider olarak ortaya çıkmıştır. 1931 yılında Japonların Mançurya'yı işgalleri sırasında Mançurya'dan Ordos'a kadar tüm İç-Moğolistan'da büyük bir dalga yakalayan De Wang'ın Chiang Kai-shek'ten öncelikli talebi daha önce her biri farklı Çin bölgelerine bağlı olan ve Moğollar arasındaki birliğin önünde bir engel gibi yükselen İç-Moğolistan'daki sektörlerin kaldırılması olmuştur. Bu dönemde De Wang'ın temel fikri İç-Moğolistan Japon işgali sürecinde Çin için bir direniş sergilemese de Moğolların kendileri için Japonlara karşı direnebilecek olmaları idi. Böyle bir argüman ile De Wang İç-Moğolistan'ın otonomisini Çin yönetiminden talep etmekteydi (Lattimore, 1955, s. 28).

Her ne kadar Moğollar bu meseleyi Kuomintang ile münazara etmek isteseler de Moğol banner ve ligleri için yasaların ve tamimlerin tartışılması için bir büro kurulmasının dışında olumlu bir yanıt alamamışlardır. Yine de güçlü Moğol talepleri karşısında 1930 yılında Nanjing'de konu ile ilgili bir konferans düzenlenmiş ve bu konferansta sancakların ve soy gruplarının korunmasının yanında bu birimlerin kendi yönetimlerine sahip olabileceklerine, liglerin ise Çin bölgesel yönetiminden bağımsız olarak merkezi hükümete bağlı olacaklarına yönelik bir karar alınmıştır. Bunun yanında

⁷ Moğol ve Tibet gibi farklı milliyetlerin asimilasyonu üzerine yoğunlaşan Chiang Kai-shek'in politikasına göre farklı milletler kendi dillerini ve adetlerini bıraktıkları takdirde bu milletlere karşı hiç bir ayrımcılık gösterilmeyecektir (Lattimore, 1955, s. 27).

soyluların yönetimdeki konumları muhafaza edilirken miras sistemi ise kaldırılmış, Moğol topraklarındaki tüm halk eşit bir statüye getirilmiştir. Bu kararlar genç Moğollar tarafından desteklense de muhafazakar Moğollar, miras sistemine, soyluluk haklarına ve özel ayrıcalıklara karşı olduğu için De Wang ve taraftarlarının karşısında durmuşlardır (Narangoa, 2009, s. 235-236).

1933 yılında De Wang, Kuomintang ile bir kez daha konuyu müzakere etmek istemiş ve bu çerçevede önce Batuhagalga'ya Moğol soylularının ve diğer Moğol liderlerinin dikkatine bir telgraf çekerek Moğollar için yüksek düzeyde bir otonomi talep etmiştir. Ekim 1933 tarihinde yapılan bu kongrede Moğollar self determinasyon çerçevesinde birleşik İç Moğolistan Otonom Hükümeti'nin kurulmasının Moğolların hakkı olduğunu ve bu adı altında dış ilişkiler hariç kendi bölgelerindeki tüm siyasete hâkim olmayı talep etmişlerdir. Moğolların bu talebi Kuomintang'ın bölgedeki Japon ilerleyişi karşısında zayıf olduğu bir süreçte yapılmış olduğu için Moğol liderler merkezi yönetim karşısında pazarlık paylarının güçlü olduklarını düşünmüşlerdir (Narangoa, 2009, s. 236; Dudin, 2014a, s. 78).

Ancak mevcut durum Çin Cumhuriyeti tarafından çok daha farklı algılanmıştır. Tanınacak herhangi bir hakkın ileride tam ayrılığa dönüşeceği fikrinin yanında Japonların da bu talebin arkasında olduklarını düşünen Çin tarafı Batuhagalga'ya bir temsilci yollayarak Moğolları Otonomi meselesinin tutarlı olmadığına ikna etmeye çalışmışlardır. Çin tarafı, çözüm olarak, Moğollara self determinasyon hakkı tanımazken kısıtlı bir çerçevede kendi kendini yönetme hakkı sunmuştur. Bunun dışında Moğol tarafının Moğol topraklarındaki Çin idari bölgelerinin kaldırılması yönündeki talepleri ise bu bölgelerde Çinli nüfusun daha fazla olması nedeni ile reddedilmiştir. Ayrıca Çin idari bölgelerinin bulunmasının bölgenin savunulması açısından Moğol otonom devlete karşı daha uygun olduğu da bu konferansta Çin hükümet yetkilileri tarafından ileri sürülmüştür (Narangoa, 2009, s. 236 - 237)

Sonuç olarak on bir madde içerisinde direk merkezi hükümete bağlı iki veya daha fazla Moğol özerk bölgesinin kurulmasına, mevcut chuulganların ve sancakların vergi gelirinin Moğol yönetimlerine bırakılmasına ve Moğolların mevcut haklarının tanınması üzerinde anlaşma sağlandı. Fakat anlaşmanın Moğolların birleşik bir otonomiye sahip olmalarına izin vermemesi De Wang gibi bazı Moğol yöneticileri hayal kırıklığına uğratmıştır (Narangoa, 2009, s. 237; Dudin, 2014b, s. 105).

İlerleyen süreçte Çin tarafının yapılan anlaşmanın içeriğini bozarak sunması Moğol tarafında tepki ile karşılanırken bu davranış aynı zamanda uluslararası siyasette de Moğolların Japonlara yakınlaşmasına neden olmuştur. Durumu protesto eden Moğollar pek çok yerde sokağa çıkmış bunun karşısında Kuomintang geri adım atarak Şubat 1934 yılında düzenlediği merkez komite toplantısında almış olduğu bir karar ile anlaşma asıl şeklinde tekrar kabul edilmişti. Bu anlaşma sonrasında Moğollar talep ettikleri yüksek otonomiye kavuşmasalar da Moğol Politik Konseyi (İngilizce. the Mongol Political Council) olarak da bilinen Moğol Yerel Otonom Politik Konseyi (İngilizce, Mongol Local Autonomous Political Council) Çin eyaletini aşarak direk merkezi hükümete bağlanmıştır. Batuhagalga İç-Moğolistan'ın politik merkezi olurken aristokratların yanında genç Moğol entelektüeller de burada toplanmışlardır. 23 Nisan 1934 tarihinde

Moğol Politik Konseyi kurulurken Yondonwanchug başkan De Wang ise genel sekreter olarak seçilmişlerdir. Bunun karşısında Kuomintang Çin savunma bakanlığı ise Moğol konseyi ve Çin eyaletleri arasında çıkabilecek sorunlar karşısında denetimin sağlanabilmesi amacı ile bölgeye bir komiser atamıştır. Moğol Politik Konseyinin resmi yargı yetkisi altında Shilingool, Yekejuu, Ulançab, Chahar kabileleri ve Kökönuur'a bağlı 29 sancağın yanında iki özel sancak olan Alashan ve Ejine de bulunmaktadır. Kısa sürede idari kabiliyete kavuşan konsey eğitimden barışın tesisine kadar pek çok organa kavuşmuştur (Narangoa, 2009, s. 238).

Ne var ki ilerleyen dönemde Eylül 1934 tarihinde Kuomintang askeri polisinin Chiang Kaishek'in emri ile Japonya ile işbirliği yaptığından kuşkulandığı Moğol Hanı Fenglin'e karşı bir suikast düzenlemesi ve sonrasında 1935 yılında Kuomintang otoritelerinin tasarladıkları stratejik plan çerçevesinde Çinin kuzey batısına olası bir Japon genişlemesi durumunda Moğolları savunmama kararı almaları Moğolları Kuomintang hükümetinden uzaklaştırmıştır (Narangoa, 2009, s. 239).

JAPONYA VE İÇ-MOĞOLİSTAN

Konuya dünya siyaseti çerçevesinden bakıldığı zaman da İç-Moğolistan'ın mevcut uluslararası siyasetten ve gelişmelerden derin bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Önce Çin'in 1895 yılında Japonya karşısında almış olduğu yenilgi ve sonrasında 1905 yılında Rusya İmparatorluğunun Japonya karşısında yenilmesi sonucunda Japonya Asya'da gücünü ve nüfusunu arttırmıştır. Özellikle 1905 tarihidan itibaren Japonya İç Moğolistan'ın doğu bölgeleri de dahil olmak üzere Mançurya ve Çin'in Arthur limanı arasındaki bölgedeki varlığını iyice hissettirmeye başlamıştır (Lattimore, 1955, s. 20; Kuras, 2016, s. 177). 1911 yılında Mançu Çin İmparatorluğunun parçalanması sonrasında Japonya iyiden iyiye İç Moğolistan'da etkisini arttırırken 1907, 1910 ve 1912 yıllarında Rusya İmparatorluğu ve Japonya arasındaki anlaşmalar neticesinde İç-Moğolistan'ın batısı Rusya İmparatorluğunun etki alanına bırakılırken doğusu ise tamamen Japonya'nın etki alanı içerisine girmiştir. Bu dönemle birlikte bölgenin yer altı ve yer üstü zenginlikleri Japonya'nın üretim sistemi içerisine dahil edilmeye başlanmıştır (Kuras, 2016, s. 178; Baldano, 2015, s. 93).

Bölgede artan Japon ve Rus etkisine karşı Çin 11 Nisan 1907 tarihinde Çinlilerin Moğol topraklarındaki kolonizasyonlarını yasaklayan Lifanyuan yönetmeliğini kaldırıldığı gibi Moğol topraklarının Çinlilere satışı ile ilgili yeni bir yönetmeliği de uygulamaya konulmuştur. 17 Şubat 1909 tarihine gelindiğinde Mançurya Genel Valisi Hi Lian Moğolların yerel yasalarının ortadan kaldırılmasının yanında bölgedeki doğal kaynakların geliştirilmesinin de yalnızca Çinlilere bırakılması hususunda bir Çinlileştirme planını Pekin'e sunmuştur. Uygulamaya konan bu politika ile Rusya ve Japonya'nın bölgedeki Moğollar üzerindeki etkilerinin zayıflatılması hedeflenirken aynı zamanda Moğolların asimilasyonu ve bölgenin askeri olarak öne çıkartılması hedeflenmişti. Bu çerçevede 1908 yılına kadar Moğolistan da çok hızlı bir şekilde kitlesel kolonizasyon gerçekleşmiş ve bunun sonucunda Hohhot bölgesindeki topraklar çeşitli kararnameler altında Çinlilere düşük fiyattan satılmıştır. Moğolların protestoları ise şiddet kullanılarak bastırılmıştır (Kuzmin, 2012, s. 113-143).

1931 yılına gelindiğinde Japon Kwantung ordusunun Mançurya'yı işgal etmesi ve işgalin ilk döneminde Japonların Moğolların bağımsızlıklarını destekleme yönündeki politikaları İç-Moğolistan tarihinde farklı bir sayfa açılmasına neden olmuştur. Özellikle Mançurya'da Japonlar tarafından kurulan Manchukuo devleti içerisindeki Moğolların Japonlarca desteklenmeleri İç-Moğolistan'da heyecan yaratmıştır. Manchukuo'nun batısındaki Moğol nüfusun bulunduğu bölgenin Hingan Bürosu altında 4 alt idari bölgeye ayrılmış olması Çin'den otonomi konusunda beklentileri olan De Wang gibi Moğol liderlerin Japonya'ya da kapı açmalarına neden olmuştur. Bu politik manevra çerçevesinde Çin'le yapılan müzakereler esnasında Japonya ile görüşülmesi için de temsilciler görevlendirilmiştir. Çin ile anlaşmaların sonu görülmeden bir Japon ittifakını ön görmeyen Moğol tarafının asıl amacı Japonya'nın Moğol bölgeleri hakkındaki asıl niyetini öğrenmektir. Bu esnada Japonya bölgede Japon İyi Komşuluk Derneği - Zenrinkyökai kapsamında okullar, sağlık merkezleri açarken, De Wang da Japonya'ya eğitim amacı ile birkaç öğrenci yollamıştır. 1934 yılına gelindiğinde Abaga'daki Japon görevli (ajan) Morishima Fusao Batuhagalga'yı ziyaret ederek De Wang'a Japon Kwantung Ordusunun Moğollara silah temin etmek istediğini aktarmıştır. Aynı yılın sonlarında Han Fenglin in Kuomintang tarafından öldürülmesi ve Kuomintang'ın Moğolları bir millet (minzu) yerine bir kabile (congzu) olarak tanımlamada ısrarcı olması nedeni ile De Wang gizlice Barış Koruma Gücü subayını Manchukuo'ya yollamış ve Moğol sancakları için asker ve at temin etmiştir. Bunun yanında, Manchukuo'daki Moğol orduları komutanı Li Shouxin ve Dolonnuur'daki Japon askeri istihbarat servisi başkanı ajan Ueyamm'nın yardımları ile bir tabur kurulmuş ve bu taburun eğitimini gerçekleştirilmiştir. Yaşanan bu süreç içerisinde Kwantung Ordusunun üst düzey subayları da De Wang'ı ziyaret ederken Moğol Devletinin kurulmasına yardım edeceklerini ifade etmişlerdir (Narangoa, 2009, s. 239-240; Dudin, 2014a, s. 78).

Temmuz 1935 tarihinde Kwantung Ordusu'nun De Wang'a yardımları artarken, De Wang da Japon tarafına İç-Moğolistan'ın doğu ve batı bölgelerinin birleştirilmesinin yanında Moğolistan'ın bağımsız bir devlet olması konusunda da kendilerine yarım edeceklerini umduklarını iletmıştır. Bölgedeki Japon görevliler cevap olarak Moğolların bağımsızlıklarını ve devlet kurmalarını destekleyeceklerini fakat doğu sancaklarının bağımsız bir devlet olan Manchukuo'nun bir parçası olduğunu bu yüzden kendilerinin bu konuda (doğu ve batının birleşmesi meselesi) cevap vermeyeceklerini iletmışlerdir.

Bu cevap karşısında memnun olmayan Moğollar Japonya karşısından Moğol devletinin ikinci bir Manchukuo olup olmayacağı sorusunu gündeme getirmişlerdir. Kasım 1935 tarihinde Manchukuo'yu ziyaret eden De Wang İç-Moğolistan meselesini İmparator Pu Yi'nin yanında Japon subayları ile de görüşmüştür. De Wang görüşmelerde Moğol devletinin kurumlarının desteklenmesinin yanında öncelikle Moğol bağımsızlığının desteklenmesini talep etmiştir. Bu talep karşısında Japonya İç-Moğolistan'ın bağımsızlığını desteklemeyi kabul ederek 5000 tüfek ve 500.000 yen yardım yollamıştır. 1936 yılına gelindiğinde ise Japon seçeneği De Wang açısından daha da cazip bir hâle gelmiştir (Narangoa, 2009, s. 241; Dudin, 2014b, s. 105).

Diğer taraftan, aynı tarihte Çin merkezi hükümeti de Moğol Siyasi Konseyinin tanınması kararını vermiştir. Ancak bu dönem içerisinde Moğol konseyinin durumuna

bakıldığında konseyin Ordos, Nigxia ve Qinghai'yi içerisine alan Suiyuan Moğol Siyasi Konseyi ve Chahar, Shilingool ve Ulançhab dan oluşan Chahaer Moğol Siyasi Konseyi olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. De Wang ve diğer Moğol liderler Konseyde yaşanan bu ayrılığın İç Moğolistan'ın birliği için bir yenilgi olduğunu düşünmekteydiler. Bu dönemde Japonların teklifleri en iyi yol olarak görülürken De Wang merkezi Çin hükümeti ile de ilişkisini bozmamış, Çin merkezi hükümetinin kendisine teklif etmiş olduğu Chahaer Moğol Siyasi Konseyinin başkan yardımcılığı görevini de kabul etmiştir (Narangoa, 2009, s. 241).

Öte yandan Japonya ile ittifak meselesi İç Moğolistan'daki Moğollar arasında tartışma yaratan bir konu olarak kendisini muhafaza etmektedir. Öyle ki, De Wang, ilerici entelektüeller ve modern düşünceye sahip aristokratlar Japonya ile yapılacak ittifakın Moğol toplumunun ilerlemesi ve İç-Moğolistanın self-determinasyonu meselesinde en iyi seçim olarak görürlerken, bazı ilerici aydınlar ve muhafazakar Moğol ise Japon ittifakına ileride İç-Moğolistan'ın da bir Manchukuo olacağı düşüncesi ile karşı çıkmaktadırlar (Narangoa, 2009, s. 242).

Bu tartışmalı ortam içerisinde, 1936 yılının başlarında De Wang Sünid'de Moğol Ordusu Genel Karargahını Japonlardan almış olduğu yardım ile kuruldu. De Wang'ın bu kararı bazı Moğol Sancakları ve liderleri tarafından şiddetli bir direniş ile karşılandı. Barışı Koruma Taburu da bu eyleme katılırken Çinli savaş lordu Fu Zuoyin'de olaylara destek verdi. Bu karmaşık yapı içerisinde 1936 yılının nisan ayında Moğollar Ujimchin de self-determinasyon hakkında bir konferans düzenlediler. Bu konferansta ilk adım olarak Manchukuo hariç İç-Moğolistan'daki geleneksel Moğol topraklarının birleştirilmesi kararı alındı. Ardından da Moğol Askeri Devleti bir ay sonra Jabsar (Dehua) da kuruldu. Kurulan bu yapıda Yondonwangchug başkan (Chairman), De Wang ise başkan ve başkomutan olarak seçildi. Fakat bu devlet sadece Chahar, Ulançah ve Shilingool olmak üzere Manchukuo'nun bitişiğinde küçük bir bölgeye hükmetmekteydi. Bunun yanında Moğol Askeri Hükümeti Chahaer Moğol Konseyi ile aynı toprakları paylaşıyordu. De Wang ise bu konseyin de eski başkanı ve şimdiki başkan yardımcısı idi. Benzer şekilde pek çok Moğol lider de her iki kurumda farklı görevlerde bulunmaktaydılar. Dolayısı ile İç-Moğolistan'da iki farklı hükümet ortaya çıkmıştı. Bu hükümetlerden Chahaer Moğol Konseyi Çin hükümetine Moğolların self determinasyon meselelerine saygı duyulduğu sürece hâlen Çin Cumhuriyeti'nin bir parçası olduklarının güvencesini verirken, Moğol Askeri Hükümeti ise Japonların Moğolların bağımsızlığını destekledikleri takdirde kendileri ile ittifak içerisinde olduklarını açıklamaktaydı (Narangoa, 2009, s. 243; Dudin, 2014b,s . 105-106).

Kasım 1936 tarihine gelindiğinde De Wang Suiyuan valisi Fu Zuoyin'e bir telgraf göndererek kendisini Nanjing'in talimatlarına uygulamadığı, afyon vergisini kendi tekeline aldığı ve Moğol Siyasi Konseyini böldüğü için protesto etti. Bunun karşısında Chiang Kaishek, De Wang'ın Chahaer Moğol Siyasi Konseyinin başı olduğunu bu nedenle dolayı Suiyuan'nın iç işlerine karışma yetkisinin bulunmadığını açıkladı (Narangoa, 2009, s. 243).

Diğer taraftan, Moğol Askeri Hükümeti ve Japonlar arasındaki ilişkide kendi içerisinde çelişkiler barındıran bir durumda idi. Shilingool ve Ulançhab'daki Moğol

liderler Japonlara karşı açıkça cephe alırlarken kendi topraklarındaki Japon varlığını da sınırlamakta idiler. Askeri Hükmet her ne kadar İç-Moğolistan'ın merkezinde kendisini konsolide etmeye çalışsa da bütçesi bunun için yeterli değildir. Japonlar De Wang'ın ihtiyacı olan parayı ancak Suiyuan'daki afyon gelirinden temin edebileceğini belirtmişler bunun üzerine De Wang da istemsiz bir şekilde iyi eğitim almamış askerilerini 1936 yılının son aylarında batıya yolladı. Ne var ki, bu askeri harekât De Wang için bozgunla sonuçlandı. Japonlar ile birlikte oluşturulan ordu Çinli kumandan Wang Ying karşısında tutunamamış ve sonuç olarak Batuhagalga Fu Zuoyin'nin askerilerinin eline geçmiştir. Ardından 1937 yılı ağustosunda Japonların Çin'i işgali ile Fu Zuoyi tekrardan Moğol Askeri Hükümeti topraklarına saldırmış ve Jabsar'ı da aldı. Eylül ayına gelindiğinde Moğollar Japonlar ile birlikte bir karşı saldırı başlatmış ve bu harekât ile Jabsar ve Batuhagalga kurtarılırken Wuchuan, Baotu ve Suiyuan'ın şehirleri de tekrardan Moğolların eline geçmiştir. Bu zafer ile Moğol toplumunda Çin Cumhuriyeti'nin yıkıldığı hissi iyice güçlenmiş ve 1937 Ekiminde Hohhot'ta bir konferansı düzenlenmiştir (Narangoa, 2009, s. 243).

Düzenlenen bu konferansta Moğollar bağımsızlık talep ederlerken Japonlar ise bu konuda isteksiz davranmışlardır. Her ne kadar tam bağımsızlık konusunda Japonya ile bir anlaşma sağlanamamış olursa da konferansın sonunda Hohhot (eski Suiyuan)'daki Askeri Hükümet sivil Moğol Chuulganları Müttefik Özerk Hükümetine (İngilizce. Moğol Leagues Allied Autonomous Government) dönüştürüldü. Yeni hükümet Askeri Hükümetin bayrağının yanında Cengiz Hanın takvimini de kabul etmiştir. Ayrıca Ulançab, Shiligool, Chahar, Bayantala, Yekejuu Ligleri'nin yanında Baotou ve Hohhot'nin şehirleri geçici sınırlar olarak ilan edilirken, gerçek Moğol topraklarının sınırları Dış-Moğolistan ve Buryatya dahil edilerek çizilmiştir. Yeni kurulan idare Çinlilerin Moğollara dayatmış olduğu kanunları lağvederken Provincial idare de kaldırılmış, burada yaşayan Çinli nüfus yeni yönetime tabi kılınmıştır. Yeni yönetim bürokrasi, finans, hayvancılık, hukuk, eğitim ve dış ilişkiler alanında hızla çalışmalara başlarken Japonya ve Manchukuo ile de iş birliğini geliştirilmiştir (Narangoa, 2009, s. 244-245).

1937 yılının son aylarına gelindiğinde Japonya Kanai Shōji başkanlığında Moğol Toprakları Ortak Komitesini (İngilizce. Joint Committee of Mongol Territories) Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümeti ve iki diğer hükümeti (güneyde Chahar Otonom Hükümetini ve Kuzeyde Shanxi Otonom Hükümeti) denetlemek üzere kurulmuştur. Fakat, Çin Seddinin güneyinde kalan topraklarının tüm nüfusu Çinlilerden oluşmaktaydı. Dolayısı ile bu topraklar ile Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümetinin birleştirilmesi self-determinasyon ve İç Moğolistan fikrinden geri adım atılması anlamına gelmekteydi. Japonların bölgede amaçladıkları bu idari yapılanma karşısında Moğol liderler özellikle De Wang Çinli nüfusun dahilinin İç-Moğolistan meselesine zarar verdiği gerekçesi ile hem İç-Moğolistan'daki hem de Tokyodaki Japon askeri makamlara protesto mektupları gönderdi. Bunu takip eden süreç içerisinde de Moğollar gizli bir şekilde Chiang Kaishek ile ilişki kurmuştur (Narangoa, 2009, s. 245).

Stratejik şartlar nedeni ile Japonların Moğol politikaları değişirken, bu yeni dönemde Japon hükümeti kendisini Çinin çıkarlarını düşünen bir ülke olarak lanse etmeye

başlamıştır. Bu siyasetin ilk ayağı ise Çinin siyasi bütünlüğünü savunmak olmuştur. 1938 tarihinde Japon Başbakanı Konoe Fumimaro Japonya, Çin ve Manchukuo ile birlikte Uzak Doğuda yeni bir düzen kurulacağını bildirirken bu bildiride Moğollara yer verilmediği görülmektedir. Özellikle, 1939 yılında Japonların Nomonhan da Sovyet kuvvetlerine karşı yenilmeleri Çin'in kuzey bölgelerinin güçlendirilmesi yönünde farklı bir politika izlemelerine neden olmuştur. Bu politika daha geniş idari birimlerin kurulmasını hedeflerken eylül 1939 tarihinde De yönetiminde Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümeti güney Chahaer ve kuzey Shanxi yönetimleri ile birleştirilerek yeni bir Moğol Özerk Yönetimi (Möko rengö jichi seifu) kurulmuştur. Bu yeni kurulan yapı içerisinde kadrolar Moğollar, Çinliler ve Japonlar tarafından paylaşılırken, Moğol bölgelerinde yeni hukuki kanunlar uygulamaya girmemiştir (Narangoa, 2009, s. 246; Baldano, 2015, s. 97).

Diğer taraftan, 1940 yılında Çin de Wang Jinwei hükümeti kurulunca Japonlar yeni hükümet ve Moğollar arasında bir toplantı organize etmek istemişlerdir. Fakat De Wang bu toplantıya katılmayıp yerine Moğol ordu komutanı Li Shouxin'i yollamıştır. Bu konferansta Japonlar ve Çinliler Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümetinin Çin hükümetine tabi olmasına karar vermişlerdir. Aynı yılın son aylarında (ingilizce. the head of general affairs of the mongol allied autonomous government) Prince Sung Japonya'ya Japon imparatorluk ailesinin 2600. yıl dönümünü kutlamaya gitmiştir. Kutlama salonunda Japon, Manchukuo ve Wang Jingwei hükümetinin bayrakları asılı iken Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümeti bayrağına yer verilmemiştir. Moğol soylularından Sung'un duruma tepki göstermesi ile salondaki tüm bayraklar indirilmiş ve Moğol delegasyonu kutlamalara katılmıştır. Bu sırada De Wang da Japon merkezi otoriteleri ile çeşitli zorluklar yaşamaktadır. 1938 – 1941 yılları arasında iki kere Japonya'ya giden De Wang Japon hükümet görevlileri ile görüşmelerde bulunmuştur. Bu seyahatleri sırasında Japon İmparatoru ve Japon başbakanı Matsuoka ile de görüşme fırsatı bulan De Wang'ın çabaları sonucunda Moğol Ligleri Müttefik Özerk Hükümeti'nin ismi Moğol Özerk Cumhuriyeti (İngilizce. Moğol Autonomous State) olarak değişmiştir. Fakat Japonlar bu isim değişikliğini sadece iç işleri çerçevesinde değerlendirirlerken, dış ilişkilerde eski adlandırmayı kullanmışlardır (Narangoa, 2009, s. 246 - 247).

Ne var ki, 1941 ağustos ayında De Wang İç Moğolistan'da Moğol Özerk Cumhuriyeti içerisinde Moğol otoritesini arttırırken aynı tarihlerde Savaşın Pasifik Okyanusunda şiddetlenmesi gerek bölgedeki siyasi dengeleri gerekse İç Moğolistan'ı derin bir şekilde etkilemiştir. Her ne kadar İç Moğolistan'da devletleşme süreci faaliyetleri devam etse de Japonya Doğu Asya'daki stratejilerini Çin milliyetçiliği üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle 1939 yılında Wang Jingwei hükümetinin kurulmasından sonra Japonya Çin'deki milliyetçi duyguları rencide etmekten çekindiği için Moğollara imtiyazlar vermenin önüne geçmiştir. Sonuç olarak Kasım 1943 tarihinden sonra Moğol Özerk Cumhuriyeti gücünü kaybederken Manchukuo ise Çin'e bağlanmış ve bağımsızlık kazanma yolunda yapılan tüm girişimler geçersiz kalmıştır (Dudin, 2013, s. 113; Narangoa, 2009, s. 247 - 248).

İkinci Dünya Savaşının sonuna gelindiğinde Sovyet ve Moğol Halk Cumhuriyeti ordularının sınırı geçerek İç-Moğolistan'a girmeleri ile bölgede bulunan Japon güçleri

tavsiye olmuştur. 15 Ağustos 1945 tarihinde De Wang Moğol Özerk Cumhuriyetini lav etmiş ve Bejing'e kaçırmıştır. İleriki yıllarda Kuomintang ile siyasetini geliştirmeye çalışan De Wang, 1949 yılına gelindiğinde Ninsya bölgesinde Alaşan Cumhuriyeti adı altında bağımsız Moğol Devletini ilan etmiştir. Fakat ilerleyen süreç içerisinde gerek komünistler gerekse Kuomintang ile girmiş oldukları mücadelelerde başarı sağlayamayan De Wang 1950 yılının şubat ayına gelindiğinde Moğol Halk Cumhuriyetinde tutuklanmıştır. De Wang'ın tutuklanması sonrasında yara alan İç-Moğolistan hareketi ise varlığını uzun süre sürdürememiştir (Dudin, 2014, s. 33).

SONUÇ

Mançuların da içerisine dahil olduğu geleneksel Çin politikasının kuzey sınırlarının güvenliğini bu bölgedeki konar göçer grupların sosyolojik etkilerini bozmak üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Konar göçerlerin kendi aralarındaki çatışmaları üzerine kurulu olan bu sosyal itki sonucunda güçlü liderlerin çıkıp büyük siyasi birliklerin kurulmasına yol açmaktaydı. İşte tam bu noktada tarih boyunca geleneksel Çin siyaseti bu sosyolojik itkinin önüne geçebilmek için bölgede çatışmasız bir politik ortam inşa etmeyi amaçlamıştır. Boy liderlerinin kazanmış oldukları edimimleri çatışmalar sonucunda kaybetme riskine girmemeceleri bir ortamın sağlanması Çinin dönemsel olarak uyguladığı farklı politikalar neticesinde şekil değiştirerek gelişmiştir. Mançuların Moğol coğrafyasının özellikle de güney bölgelerinde kurguladıkları sancak sistemi de bölgedeki çatışmasızlık politikasının bir aracı olarak pratikte uygulanan bir araç olmuştur. Bölgesel yapıların ve beraberlerinde aidiyetlerin inşası ile geleneksel Moğol hiyerarşisi yıkılırken, bölgesel liderlere dönüşen Moğol soyluları ise politik güçlerini Çin merkezi hükümetinden almaya başlamışlardır.

Diğer taraftan bölgenin dünya pazarına açılmasına paralel olarak Moğol bölgelerinin de tarıma açılması beraberinde bölgeye demografik dengiyi bozacak ölçüde Han - Çinlinin de Moğol bölgelerine yerleşmesi ile sonuçlanmıştır. Geline bu aşamada bir yandan Moğol milliyetçiliği ortaya çıkarken diğer taraftan da mevcut Moğol bölgeleri Çin yoğun idari bölgeler ile birleştirilerek bölgedeki Çinlileştirme politikaları derinleşmeye başlamıştır. Bir yandan parçalı Moğol idari yapıları diğer yandan Moğol nüfusun içerisine dahil edildiği görece geniş Çin idari birimleri bölgede filizlenen Moğol milliyetçiliğinin içerisinde gelişeceği alanı kısıtlayarak Moğol kimliğini kendi içerisinde bir çıkmaza sokmuştur.

Japonya'nın bölgeye müdahil olmaları sonrasında Mançurya da Manchukuo adı altında bir devlet kurmaları ilk zamanlarda Moğollar için bir umur olsa da ilerleyen yıllarda Japonların Çin merkezli politikalar izlemeleri ve bunun sonucunda yeni idari birimler ile Moğolların Çin nüfusu içerisine dahil edilmeleri Moğolları bir kez kendi kimliklerini geliştirecek bir ulusal sınırdan yoksun bırakmıştır.

Sonuç olarak İç Moğolistan'daki idari yapılar üzerinden yapılan bu tekrardan okuma göstermektedir ki mekânsal yapılar millî bilinç ve aidiyetlin örtüşmesinde etkin rol oynayan sosyal olgulardan biridir. Yoklukları ise millî bütünlemenin önünde engel teşkil edebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Baldano, M. N. (2015). Transformatsiya politiko-administrativnogo Ustroystva Territorii Vnutrenney Mongolii Posle Sin'hayskoy Revolyutsii. *Seriya "İstoriya"*. 13, 92-100.
- Bromley, Yu. V. (1981). *Sovremenniy problemı etnografii*. Moskova: izdatel'stvo.
- Bromley, Yu. V. (1987). *Etnosotsial'niye protsessı: teoriya, istoriya, sovremennost*. Moskova: izdatel'stvo Nauka.
- Bromley, Yu. V. (2008). *Oçerki teorii etnosa*. Moskova: izdatel'stvo LKİ.
- Bulag, U. E. (2017). Clashes of administrative nationalisms: banners and leagues vs. counties and provinces. *Managing Frontiers in Qing China* (Schorkowitz, D. and Ning, C., Ed.) içinde (s. 349-389). Boston: Brill.
- Bulag, U.E. (1998). *Nattionalism and hybridity in Mongolia*. Oxford: Clarendon Press.
- Cresswell, T. (2005). *Place a short introduction*. Unitede Kingdom: Blackwell Publishing.
- Çeboksarov, N. N. and Çeboksarova, İ. A. (1985). *Narodı rası kul'turı*. Moskoava: Nauka.
- Dudin, P. (2013). Gosudarstvennost' mentszyana: hronologiya stanovleniya. *Vestnik Buryatskogo Gosudarstvennogo Universiteta*, 7, 110-115.
- Dudin, P. (2014a). Perviy prezident mentszyana. *Vestnik Buryatskogo Gosudarstvennogo Universiteta*. , 75-83.
- Dudin, P. (2014b). Mesto i rol' yaponskih sovyetnikov v sisteme organov gosudarstvennoy vlasti mentszyana. *Vlast*. 07, 104-109.
- Dudin, P. (2014c). Mongol'skaya alaşan'skaya respublika kak politiçeskiy proyekt 1940-h gg. *vostok (oriens)*. 2, 33-42.
- Dugin, A.G. (2011). *Ethnosotsiologiya*. Moskova: Fond-Mir.
- Elizabeth, E. (2012). *A history of land use in Mongolia. The Thirteenth Century to The present*. New York: Palgrave Macmillan.
- Gorohova, G.S. (1980). *Oçerki po istorii Mongolii v epohu Man'çjurskogo gospodstva*. Moskova: Nauka.
- Gökalp, Z. (1950). *Türkçülüğün esasları*. Ankara: Serdengeçti Neşriyat.
- Gökalp, Z. (1975). *Türk töresi*. İstanbul: Sebil Matbaacılık.
- Gökalp, Z. (1981). İçtimaî neviler. *Makaleler VIII* (Tuncor, F. R., Ed.) içinde (s. 36-4). Ankara: Altuğ Matbaası.
- Gumilyev , L.N. (2006) *Etnogenez i biosfera zemli*. Moskoava: Ast.Astrel'.
- Kuras, L. (2016). Vnutrennaya Mongoliya v sostve imperii Tsın: vlast' i obşestvo (XVII-naçalo XX v.). *Vlast*, 2, 173-179.

- Kuzmin, S. (2012). Collapse of the qing empire and reestablishment of the independence of Mongolia. *The History and Culture of Mongols in the 20th Century. Coll. Of Treatises in the 2011 International Symposium in Ulaanbaatar* (Borjigin, H. and Juko, I., Ed.) içinde (s. 113-143) Fukyosha.
- Lattimore, O. (1955). *Nationalism and revolution in Mongolia*. New York: Oxford University Press.
- Lattimore, O. (1962). *Studies in frontier history. Collected Papers 1928-1958*. London, New York, Toronto: Oxford University Press.
- Lattimore, O. (1969). *The Mongols of Manchuria*. New York: Howard Fertig.
- Moses, L. and Halkovic, S.A. (1985). *Introdution to Mongolian history and culture*. Indiana University: Bloomington.
- Narangoa, L. (2009). Mongol nationalism, Chinese colonialism and Japanese imperialism in inner Mongolia 1936-1945. *Central Asian Studies* (Schweiger, P., Ed.) içinde (s. 227-251). Halle: International Institute for Tibetan and Buddhist Studies.
- Okladnikov, A.P., Dılıkov, S.D., Kazakeviç, İ.S., Bira, Ş., Natsagdorj, Ş and Perle, H. (Eds.) (1983). *İstoriya Mongol'skoy narodnoy respubliki*. Moskova: NAUKA.
- Rossabi, M. (2014). *From Yuan to Modern China and Mongolia: The Writings of Morris Rossabi*. Laiden, Boston: Brill.
- Sack, R. D. (1986). *Human territoriality – its theory and history*. Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney: Cambridge University Press.
- Temir, A. (1975). *Türk-Moğol İmparatorluğu ve devamı – Türk Dünyası El Kitabı'ndan ayırbasım*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Teziç, M. C. (2012). Peresmotret' kontsptsiyu primordializma çerez ponyatiye prinadlejnost'. *Materialı vse rossiyskoy nauçnoy konferntsii XV Kovalevskiye Çiteniya "Sotsiolog: obrazovaniye i professional'niye traektorii" 25-27 nayabya* içinde (s. 107-108). St. Petersburg: SPBGU.
- Tregubova, D. D. (2011). Subetnos v literature. *Vestnik Buryatskogo Gosuniversiteta*. 8, 227-232.
- Tuan, Yi-Fu. (2008). *Space and place - the perspective of experiance*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.

SPATIAL DYNAMICS AND MONGOLIAN NATIONAL UNITY IN THE CASE OF INNER MONGOLIA

ABSTRACT

Base on the spatial evaluation and administrative restructuring this article reveals that places have decisive effects on ethnic consciousness and group belonging. The fragmentation of ethnographic borders may create and obstacle on the overlap of ethnic consciousness and group belonging. This controversy could also prevent national unity as in the example of Inner Mongolia.

The prevention of this sociological cycle that has been going on for centuries between the nomadic groups has led to the emergence of regional administrators and administrations who do not want to endanger their own interests and therefore stay away from group conflicts. At this point, contrast between spatial loyalties and ethnic consciousness affected the political structure. As a result of this opposition, a Mongolian union could not be established against Manchu Chinese policies in the region known today as Inner Mongolia. For this reason, the regional policies of different groups prevented the Mongols from acting as a whole.

In the following period, in the face of the rising Mongolian nationalism in the region, the Manchu Chinese administration further developed these administrative structures against the Mongols. In this framework, the Mongol population was wanted to be dissolved by adding Mongolian settlements to the overpopulated Chinese administrative units. This fragmented structure prevented the Mongols from acting as a whole within the Mongolian nationalist movement in the same period. The Mongolian groups divided into different administrative structures could not act as a whole within China.

On the other hand, Japan, which followed an active policy in the region with its Greater Asia policy, followed similar policies through administrative structures. Whit in this frame work Japan established administrative units in the region. In this way on the one hand Japan put pressure on China, on the other hand it attained an opportunity to pursue effective policy on the Mongols.

Keywords: Mongol, China, Japan, identity, Asian politics.